

Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА)

Факультет інтегрованих технологій та обладнання

Кафедра Хімії та охорони праці

Затверджую
Декаан факультету інтегрованих
технологій та обладнання
С. Г. Гринь
« 1 » вересня 2022 р.

Гарант освітньо-професійної
програми, д.х.н., професор
М. А. Турчанін
« 1 » вересня 2022 р.

Розглянуто і схвалено на
засіданні
кафедри хімії та охорони праці
Протокол № 1 від 30.08.2022 р.
Завідувач кафедри
А.П.Авдєєнко
« 30 » серпня 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія»

галузь знань
спеціальність
ОПП
освітній рівень

10 Природничі науки
102 Хімія
Хімія харчових продуктів
перший (бакалаврський)

Розробник

К.е.н., доцент Бившева Л.О.

Краматорськ - 2022

І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мова навчання: українська.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Передумови вивчення навчальної дисципліни (пререквізити): знання, набуті в результаті вивчення дисципліни «Політична економія» та результати повної середньої освіти. Отримані в результаті вивчення дисципліни знання використовуються в подальшому при вивченні дисципліни «Самоменеджмент», «Основи ділового спілкування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія» є базові принципи, основні категорії, сучасні концепції, теоретичні положення і прийоми психології.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС: 4,0	Галузь знань 10 <u>Природничі науки</u> (шифр і назва)	Вибіркова дисципліна
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>102 Хімія</u>	Рік підготовки: 3-й
Змістових тем – 8		Семестр 5-й
Загальна кількість годин – 120		Лекції 30 год.
Дисципліна Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3		Практичні 15 год. Самостійна робота 75 год.
Курсова робота – непередбачено		Вид контролю: екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1/1.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Психологія» є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 102 «Хімія».

Мета дисципліни «Психологія» - формування компетентностей щодо розкриття психологічних аспектів управлінських взаємин, котрі функціонують у процесі міжособистісної і міжгрупової взаємодії людей, залучених у трудову діяльність.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: ознайомити здобувачів вищої освіти із сутністю та теоретичними основами психології; навчити здобувачів правильно застосовувати методичний інструментарій дисципліни; сформувати у студентів уявлення про міжособистісні конфлікти в організації та їх подолання.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисципліна «Психологія» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти **компетентностей:**

Компетентності відповідно до освітньо-професійної програм	
<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	<i>Спеціальні (фахові) компетентності (СК)</i>
<p>1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-1).</p> <p>2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК-2).</p> <p>3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, приймати обґрунтовані рішення і діяти свідомо та соціально відповідально за результати прийняття стратегічних рішень (ЗК-7).</p>	<p>1. Вміння спілкування в діалоговому режимі з широкою професійною спільнотою та громадськістю в галузі професійної діяльності (ФК-12).</p>

4. Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК-13).	
--	--

Дисципліна «Психологія» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних **програмних результатів навчання:**

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми
--

ПРН-17 Працювати самостійно або в групі, отримати результат у межах обмеженого часу з наголосом на професійну сумлінність та наукову добросовісність.

ПРН-23 Грамотно представляти результати своїх досліджень у письмовому вигляді державною та іноземною мовами з урахуванням мети спілкування.

ПРН-27 Вміти проводити оцінку сучасних процесів та проблем соціально-політичного життя держави з точки зору історичних подій та геополітичного становища України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути такі результати навчання:

Знання:

- набуті у процесі вивчення психології, їх наукове формування та обґрунтування;
- використання теоретичного та методологічного формування команди в організації та управлінні колективом;
- встановлювати ключові компетенції лідерства та керівництва;
- аналізувати взаємовідносини особистості та групи в системах управління;
- досліджувати вплив гендерних різниць в психології ;
- оцінювати можливості кар'єрного росту менеджерів;
- критично осмислювати лекційний та позалекційний навчальний матеріал.

Уміння:

- формувати уявлення про власну поведінку лідера-керівника;
- установлювати особистісні цілі лідера;
- розв'язувати проблеми психологічної сумісності між членами колективу;
- збирати, досліджувати і систематизувати інформацію для просування кар'єри менеджера;
- надавати психологічну допомогу при формуванні команди;
- досліджувати та контролювати професійну діяльність менеджера;
- розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення, щодо професійної діяльності менеджера.

Комунікація:

- зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб які навчаються;
- використання державної та іноземної мови у професійній діяльності;
- практикувати дотримання етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів наукової праці.

Автономність та відповідальність:

- прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування;
- відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди;
- здатність до подальшого навчання.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах				
	Усього	Лекцій	Практичних занять	Лаб. робіт	Сам. робота
Тема 1. Предмет, завдання і методи психології	13	4	1		8
Тема 2. Психічні процеси людини	13	4	1		8
Тема 3. Психічні стани людини	13	4	1		8
Тема 4. Емоційна сфера особистості	13	4	1		8
Тема 5. Характеристика особистості	13	4	1		8
Тема 6. Психологія груп	16	4	2		10
Тема 7. Міжособистісні конфліктні ситуації та їх подолання	15	3	2		10
Тема 8. Соціально-психологічні основи спілкування	39	3	6		15
Усього	120	30	15		75

5. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**Модуль 1. Основи загальної психології**

Тема 1. Предмет, завдання і методи психології

- 1.1 Особливості психології як науки.
- 1.2 Наукова і життєва психологія.
- 1.3 Проблема предмета психології, етапи історії психології.
- 1.4 Основні форми і прояви психіки людини.
- 1.5 Методи психології.

Тема 2. Психічні процеси людини

- 2.1 Увага і його фізіологічні основи. Види уваги. Властивості.
- 2.2 Відчуття. Пороги чутливості. Закон Вебера-Фехнера.
- 2.3 Сприйняття і представлення.
- 2.4 Пам'ять.
- 2.5 Мислення і мова. Уява.

Тема 3. Психічні стани людини

- 3.1 Поняття психічних станів
- 3.2 Типові позитивні стани людини
- 3.3 Негативні психічні стани і їх попередження
- 3.4 Специфічні стани психіки людини

Тема 4. Характеристика особистості

- 4.1 Людські емоції і особливості їх проявів.
- 4.2 Вищі почуття.
- 4.3 Розпізнавання емоцій за виразом обличчя

Тема 5. Характеристика особистості

- 5.1 Поняття: людина, індивід, особистість, індивідуальність
- 5.2 Компоненти структури особистості
 - 5.2.1 Спрямованість;
 - 5.2.2 Темперамент;
 - 5.2.3 Характер;
 - 5.2.4 Здатності.

Тема 6. Психологія груп

- 6.1. Види груп та їх функції.
- 6.2. Розмір групи і її структура.
- 6.3. Соціально - психологічний клімат в групі.

Тема 7. Міжособистісні конфліктні ситуації та їх подолання

- 7.1 Основні типи міжособистісних конфліктів і їх розвиток.
- 7.2 Способи вирішення міжособистісних конфліктних ситуацій
- 7.3 Розвиток навичок ефективної взаємодії в складних ситуаціях людських відносин.

Тема 8. Соціально-психологічні основи спілкування

- 8.1 Спілкування-основа міжособистісних відносин
- 8.2 Спілкування як обмін інформацією

6. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
1	2	3
1	Тема 1. Предмет, завдання і методи психології	4
2	Тема 2. Психічні процеси людини	4
3	Тема 3. Психічні стани людини	4
4	Тема 4. Емоційна сфера особистості	4
5	Тема 5. Характеристика особистості	4
6	Тема 6. Психологія груп	4
7	Тема 7. Міжособистісні конфліктні ситуації та їх подолання	3
8	Тема 8. Соціально-психологічні основи спілкування	3
Усього		30

7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
1	2	3

1	<i>Заняття 1</i> Сутність психологічного феномена	2
2	<i>Заняття 2.</i> Сутність понять: мислення, уява, увага, пам'ять, мова та мовлення	2
3	<i>Заняття 3.</i> Типові позитивні стани людини Негативні психічні стани та їх попередження	2
4	<i>Заняття 4.</i> Людські емоції і особливості їх проявів	2
5	<i>Заняття 5.</i> Характер і темперамент. Основні характеристики особистості	2
6	<i>Заняття 6.</i> Види груп та їх функції. Соціально-психологічний клімат в групі	2
7	<i>Заняття 7.</i> Основні типи і способи вирішення міжособистісних конфліктів. Спілкування як обмін інформацією	2
8	<i>Заняття 8</i> Контрольна робота	1
Усього		15

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
1	2	3
1	Аналіз результатів психологічних методик	8
2	Аналіз цитат психологічної тематики	8
3	Аналіз специфічних станів психіки людини	8
4	Розпізнавання емоцій за виразом обличчя	8
5	Виявлення типу темпераменту та рис характеру особистості	8
6	Аналіз соціометрії як методів встановлення психологічних відносин в групі	10
7	Розвиток навичок ефективної взаємодії в складних ситуаціях людських відносин	10
8	Фактори, що впливають на успішність спілкування	15
Всього годин		75

9. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Для опанування матеріалу дисципліни «Психологія» окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Основні види самостійної роботи студента:

1. Вивчення додаткової літератури.
2. Робота з довідковими матеріалами.
3. Підготовка до практичних (семінарських) занять.
4. Підготовка до проміжного й підсумкового контролю.

5. Виконання самостійного завдання.
6. Виконання індивідуальних завдань.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи

Оцінювання проводять за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії і методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядають;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, вирішенні завдань, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладання матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації і робити висновки.

Самостійна робота студентів контролюється протягом семестру. При оцінюванні практичних завдань і самостійної роботи увагу приділяють також їх якості і самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Самостійна робота оцінюється за такими критеріями:

1) самостійність виконання;

2) логічність і послідовність викладання матеріалу;

3) повнота розкриття теми;

4) використання й аналіз додаткових літературних джерел;

5) наявність конкретних пропозицій;

6) якість оформлення.

Питання до самостійного опрацювання

1. Поняття психіки і її форм в психології.
2. Розвиток форм психічного відображення в тваринному світі.
3. Свідомість та самосвідомість особистості.
4. Значення психологічних знань для педагогічної теорії та практики.
5. Принципи і методи дослідження сучасної психології.
6. Метод спостереження і самоспостереження в психології.
7. Експеримент, його різновиди і природа психологічного дослідження.
8. Роль біологічного і соціального в онтогенезі розвитку психіки людини і формування її особистості.

9. Особистість як продукт і суб'єкт суспільних відносин.
10. Психологічна структура особистості і діагностика її розвитку.
11. Почуття й особистість.
12. Роль почуттів у педагогічній діяльності.
13. Стреси в житті людини: причини виникнення і шляхи подолання.
14. Особливі почуття людини.
15. Проблема психології емоції

10. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Психологія вольового зусилля.
2. Виховання і розвиток волі в школярів.
3. Основні напрямки і шляхи розвитку волі.
4. Зв'язок здібностей з успішністю виконання діяльності.
5. Природа індивідуальних відмінностей у здібностях людей.
6. Здібності і задатки.
7. Гендерні відмінності в здібностях, їхнє наукове пояснення.
8. Розвиток здібностей у людини.
9. Професія і здібності.
10. Здібності до педагогічної діяльності.
11. Чи можна змінити темперамент?
12. Темперамент і стиль діяльності.
13. Типове й індивідуальне в характері.
14. Прояв характеру і джерела його пізнання.
15. Характер і здібності

11. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Протягом 1-го семестру здобувачі вищої освіти денної форми навчання паралельно з аудиторними лекційними і практичними заняттями виконують індивідуальні завдання в вигляді рефератів з визначеної теми .

Тематика рефератів:

1. Психологічні і соціальні аспекти робочого середовища.
2. Спрощення роботи. Нудьга і монотонність.

3. Робота як джерело стресу.
4. Психологія професійного здоров'я.
5. Реакція на стрес: індивідуальні відмінності. Причини виробничих стресів.
6. Перевантаженість або не завантаженість роботою. Форми прояву виробничих стресів.
7. Епідемія психогенного захворювання. Виснаження фізичних і духовних сил.
8. Трудоголізм.
9. Профілактика стресів і способи боротьби з їх наслідками.
10. Методи відновлення працездатності.
11. Поняття організаційної поведінки. Традиційні складові організаційної поведінки – продуктивність праці, дисципліна, плинність кадрів, задоволеність роботою.
12. Сучасні підходи до розуміння організаційної поведінки.
13. Поняття мотивації персоналу. Психологічна структура мотивації. Основні функції мотивації: спонукання до дії, скерування діяльності, контроль і підтримка поведінки. Поняття мотиву та стимулу. Взаємозв'язок мотиву та стимулу в управлінні персоналом.
14. Види мотивації: внутрішня та зовнішня. «Flow-ефект».
15. Теорії мотивації. Теорія очікувань В. Врума. Теорія очікування (Л. Портер, Е. Лоулер), Теорія цілей (Дж. Латем, Е. Локк). Теорія справедливості С. Адамса.

Реферат повинен включати огляд нормативної та спеціалізованої літератури фінансово-економічного спрямування з вказаної теми. Обсяг реферату повинен складати 20-25 сторінок, оформлених в текстовому редакторі WORD шрифтом №14 з міжрядковим інтервалом 1,5.

12. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

(«Положення про організацію освітнього процесу в ДДМА», затверджено Вченою радою ДДМА 05.11.2020 р., протокол № 4; «Положення про навчальний дистанційний курс і організацію навчального процесу за заочною (заочно-дистанційною) формою в системі Moodle DDMA у ДДМА», затверджено Вченою радою ДДМА 23.06.2017 р. протокол №6).

В процесі вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

МН 1 - пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі методи, методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (*пояснення, розповідь, лекція,*

бесіда, робота з підручником; ілюстрування, демонстрування, практичні і дослідні роботи);

МН 2 - методи стимулювання навчальної діяльності (*навчальна дискусія, забезпечення успіху в навчанні, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід студента; стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні);*

МН 3 - методи контролю і самоконтролю у навчанні (*усний, письмовий, тестовий, графічний, програмований, самоконтроль і самооцінка);*

МН 4 - практичні методи навчання (*практичні роботи);*

МН 5 - самостійна робота з вивченням оприлюднених у системі Moodle електронних матеріалів з можливістю проведення консультацій.

МН 6 - виконання індивідуальних домашніх завдань.

13. МЕТОДИ, КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ОЦІНЮВАННЯ

(«Положення про організацію освітнього процесу в ДДМА», затверджено Вченою радою ДДМА 05.11.2020 р., протокол № 4; «Положення про навчальний дистанційний курс і організацію навчального процесу за заочною (заочно-дистанційною) формою в системі Moodle DDMA у ДДМА», затверджено Вченою радою ДДМА 23.06.2017 р. протокол №6).

В процесі вивчення дисципліни використовуються наступні методи оцінювання:

МО 1. Попереднє (вхідне) оцінювання знань (письмовий метод або тестування).

МО 2. Поточне оцінювання (письмовий метод або тестування на лекційних та практичних заняттях та/або у системі Moodle, виконання модульних контрольних робіт, виконання індивідуальних завдань, зокрема розрахунково-аналітичних завдань, рефератів, презентацій).

МО 3. Тематичне або періодичне оцінювання (письмовий метод на лекційних та практичних заняттях, усне опитування або тестування на практичних заняттях та/або у системі Moodle).

МО 5. Підсумкове (семестрове) оцінювання, зокрема: залік (письмовий метод або тестування, зокрема у системі Moodle).

Передбачається використання модульно-рейтингової системи оцінювання знань. Основною формою контролю знань здобувачів в кредитно-модульній системі є складання здобувачами всіх запланованих модулів. Формою контролю є накопичувальна система. Складання модуля передбачає виконання здобувачем комплексу заходів, передбачених семестровим графіком навчального процесу та контролю знань здобувачів, затверджених деканом факультету.

Графік освітнього процесу та оцінювання знань з дисципліни для денної форми навчання

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ																	
Види навчальної роботи	Розподіл між навчальними тижнями															Сума балів	ЕКЗАМЕН
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12,13	14,15	16,17	18		
Методи контролю			УО					КР		ІЗ			ІЗ		К	100	
Всього балів на тиждень			25					25		5			5		40		
Модулі	●								●						●МІ		
ВК – вхідний контроль; УО – усне опитування; ГР – групова робота; ІЗ – індивідуальне завдання; МКР – модульна контрольна робота; К – колоквіум, Р – реферат																	

Система оцінювання знань здобувачів у навчальному семестрі для денної форми навчання

СИСТЕМА ОЦІНКИ						
Склад модулів		Сума балів	ECST	Оцінка	Рівень компетентності	
Форми та методи контролю	Рейтингова оцінка, бали	90 - 100	A	відмінно	Високий Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі дисципліни. Власні пропозиції студента в оцінках і виконанні практичних задач підвищують його впевненість у використанні знань, які він отримав при вивченні інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному подальшому вивченні питань, що відносяться до дисципліни, яка вивчається.	
	Контрольна робота	25	B	добре	Достатній Забезпечує студенту самостійне виконання основних практичних задач в умовах, коли виконні дані в них змінюються порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни.	
	Усне опитування	25				
	Індивідуальне завдання	5	75 - 80	C	Достатній Конкретний рівень, за визначеним матеріалом роботи програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають отримання.	
	Індивідуальне завдання	5				
Колоквіум	40	65 - 74	D	задовільно	Середній Забезпечує достатньо надійний рівень втілення основних положень дисципліни.	
		55 - 64	E		Середній Є мінімально допустимим у всіх складових навчальної програми з дисципліни.	
		30 - 54	FX		незадовільно	Низький Не забезпечує практичної реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни.
		0 - 29	F			Незадовільний Студент не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни.
Силабус за змістом повністю відповідає робочій програмі навчальної дисципліни						

З метою формування та реалізації індивідуальної траєкторії навчання здобувача визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, здійснюється шляхом оцінювання в межах певного контрольного заходу у відповідності до Положення про порядок визнання в Донбаській державній машинобудівній академії результатів навчання, отриманих у неформальній освіті.

14. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Комп'ютери с програмним забезпеченням для виконання практичних робіт: HohlBuilder, GoogleCharts, Vizualize-онлайн сервіси для створення інфографіки; Microsoft PowerPoint – візуалізація даних; Microsoft Power BI – аналітика та візуалізація даних.

Мультимедійний проектор, маркерна дошка і екран;

15. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Кононець М.О. Психологія професійної моральності підприємців: теорія та сучасна практика: [монографія] / М.О. Кононець. – К.: Омега-Л, 2021. – 166 с.
2. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: Навчальний посібник /Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І.// – К.: Професіонал, 2022. – 416 с.
3. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги : монографія / А.В. Мітлош, В.О. Моляко, В.С. Бажанюк, В.В. Камишин // – Київ: [Інститут обдарованої дитини], 2020. – 290 с.
4. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: Фірма «ІНКОС», 2022. – 366 с.
5. Євтіхов О.В. Тренінг лідерства: Монографія. -К, 2021. -256 с.
6. Садохіна К.С. Психолого-педагогічні умови формування лідерських якостей підлітків / К.С. Садохіна // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка. - 2021. - Випуск 9. - С.439 - 448.
7. Ягоднікова В.В. Виховання лідерів [Текст] / В.В. Ягоднікова // Виховна робота в школі. - 2022. - № 10, жовтень. - С. 2-36.
8. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2022 р. – 100 ст.
9. Мистецтво управлінської діяльності і лідерство / В. Нагаєв // Персонал. – 2020. – № 7. – с. 65-70.
10. Лідерські якості в професійній діяльності / Романовський О. Г., Резнік С. М., Гура Т.В., Панфілов Ю.І, Голоवेशко Б.Р., Бондаренко В.В., за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: НТУ«ХП», 2022
11. Jing Jiang, Chuansheng Chen, Bohan Dai, Guang Shi, Guosheng Ding, Li Liu, and Chunming Lu Leader emergence through interpersonal neural synchronization / Jiang Jing, Chen Chuansheng, Dai Bohan, Shi Guang, Ding Guosheng, Liu Li, and Lu Chunming // PNAS – Princeton: Princeton University, 2022. – Vol. 112, no. 14, P. 4274-4279.

Додаткова література

1. Андрушкін Б. М. Основи менеджменту / Б. М. Андрушкін, О. Є. Кузьмін – Львів : Світ, 2022.
2. Дудкевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління /Дудкевич Т. В. - К. : Центр навчальної літератури, 2022.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. Посібник.- 3-є вид., випр.- К.: Вища школа., 2021.-487 с.
4. Киричук О.В., Роменець В.А. Основи психології: Підручник. Вид. 5-е., 2022. – 632